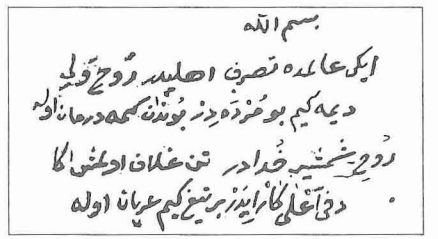

bulundu. İcâzet aldıktan sonra İstanbul'a gitti ve ramazan ayında Ayasofya Camii'nde vaazlar verdi. Seyahati sırasında tanıştığı Kondulu Yüsf Şevki Efendi ile İstanbul'da buluştu ve Süleymaniye'deki Gümüşhânevî Tekkesi'ne gidip Ahmed Ziyâeddin Efendi'yi ziyaret etti. Tekkeye girerken tasavvufa intisap etme niyeti olmamasına rağmen orada Yüsf Şevki Efendi'den tarikat dersi almaya başladı. Memleketine döndükten sonra köyünde bir medrese kurdu ve çeşitli aralıklarla burada kırk yıl müderrislik yaparak 300'ü aşkın öğrenciyi icâzet verdi. Of'ta müftülük, Samsun İdâdisi'nde öğretmenlik yaptı. Okuyan öğrencilerin askerlikten muaf tutulması için kurulan komisyonlarda görevlendirildi. İşgal sırasında Ruslar'ın yağmalayıp Bayburt'tan Tiflis'e götürdükları kitapların geri alınması için Şark ordusu kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'ya yazdığı mektuptan anlaşıldığına göre Gümüşhânevî Ahmed Ziyâeddin adına Of, Rize ve Bayburt'ta kurulan vakıf kütüphanelerinin mütevelliliği görevini de yürütmüştür.

Ferşad Efendi bir taraftan müderrislik yaparken diğer taraftan tasavvufa meşgul oldu. Şeyhinin kızıyla evlenerek aralarındaki irtibatı kuvvetlendirdi. Daha sonra İstanbul'a gidip Gümüşhânevî Tekkesi'nde postnişin olan İsmâil Necâtî Efendi'nin yanında halvete girdi ve hilâfet mertebesini elde etti. Bu arada hacca da giden Ferşad Efendi, İsmâil Necâtî Efendi'den sonra Gümüşhânevî Tekkesi'nin postnişinliğine getirilmesine rağmen "şöhret âfettir" diyerek bu görevi benimsemiş ve ömrünün sonuna kadar memleketinde tedris ve irşad faaliyetlerine devam etti. Mehmet Zahit (Kotku)

Efendi'nin halifelerinden olan torunu Ahmet Ferşat'ın naklettiğine göre Cumhuriyet'in ilânından sonra Mustafa Kemal Paşa ile iki defa karşılaştı. İlkinde "reisü'l-ulemâ" sıfatıyla dinî konularda onunla tartıştı. İkincisinde ise şapka giymenin câiz olmadığına ilişkin fetvasından dolayı Trabzon'a celbedildi ve Atatürk'e şapka giyenin kâfir olacağına dair fetva verdiğini çekinmeden söyledi. Son dönemlerinde yürüyemeyecek hale gelmesine rağmen irşad faaliyetlerinden geri kalmamış, hatta müridlerinden Hopşeralı müderris Poyrazzâde Dursun Efendi onu sırtında taşıyarak yakın köylerde yapılan icâzet merasimlerine götürmüştür. 3 Eylül 1929 tarihinde vefat etti ve Yeşilalan'daki medresesinin yanına defnedildi.

Çok defa günde bir bardak sütle veya sadece kahvaltı ile yetindiğinden 35 kilo ağırlığında nahif bir bünyeye sahip olan Ferşad Efendi'nin, İslâmî ilimlere vukufu ve müderrislikteki başarılarıyla tanınmakla beraber, Yeşilalan'daki medresesinde bulunan kütüphanesi bütünüyle kaybolduğundan eser yazıp yazmadığı bilinmemekte, dolayısıyla görüşlerini belirleme imkânı bulunmamaktadır. Onun belirgin vasfı, inandığı şeyleri tâviz vermeden nefsinde uygulayan ve bunu herkese telkin eden bir âlim olmasıdır. Hakkında söylenenlerden anlaşıldığına göre ilmi şahsiyetinde tasavvufî cephesi önemli bir yer tutar. "İki âlemde tasarruf ehlidir rûh-ı velî / Deme kim bu müredir bundan kime dermân ola / Ruh şemşir-i Hudâ'dır ten glâf olmuş ana / Dahi a'lâ kâr eder bir tığ kim urvân ola" beyitlerinde de söylediği gibi evliya ruhlarının iki âlemde de tasarruf sahibi olduğunu kabul eder. Müridlerin-

Ferşad Efendi'ye ait, kendi el yazısı ile yazılmış tasavvufî bir şiir (Y. Şevki Yavuz özel arşivi)

ce hakkında birçok menkıbe anlatılan Ferşad Efendi, toplumun kültür değişimine uğradığı hassas bir dönemde Trabzon yöresinde, hatta Karadeniz bölgesinin büyük bir bölümünde halkın dinî hayatı üzerinde unutulmaz tesirler bırakmış bir müşid ve müderristir. Tesirleri ölümünden sonra da devam etmiştir. Çaykara'da müderris ve müşid Hasan Râmi Yavuz, Of'ta Çalekli Dursun Feyzi Güven, yine Of'ta ünlü kıraat âlimi Mehmet Rüştü Aşıkcutlu, Suluova'da daha çok irşad faaliyetleriyle bilinen kayırbiraderi Ali Yücel, Samsun'da Açıkbaş diye tanınan Ömer Efendi ona mensup olan önemli kişiler arasında yer alır.

BİBLİYOGRAFYA :

Haşim Albayrak, *Of ve Çaykara*, İstanbul 1990, s. 76-77 (bu madde Ferşad Efendi'den intikal eden özel belgelere, torunu Ahmet Ferşad ve müridlerinden Ali Yücel'in naklettiği şifahî bilgilere dayanılarak yazılmıştır).

YUSUF ŞEVKİ YAVUZ

FERVE

(bk. KÜRK).

FERVE b. AMR

(فروة بن عمرو)

Ferve b. Amr (Âmir) b. en-Nâfire el-Bünânî el-Cüzâmî en-Nüfâsî (ö. 12/633 [?])

Hz. Peygamber'e müslüman olduğunu bildiren Rum valisi.

Şam topraklarında Maan ve çevresinde yaşayan Cüzâm kabilesine mensup Nüfâseoğulları'ndandır. İbn Amr diye de tanınır (İbn Hacer, III, 213). İslâm'ın zuhurundan önce ve İslâm'ın yayılış yıllarında Akabe körfeziyle Yenbü arasında kalan Rum bölgesinde Gassânîler'in valisi idi.

شرق اوردوسی قوماخان عالیشان دولگو کاظم قره بکباش
حفصه

دولگو اقدم حضرتك
ناسك شير لوس اوكره درك جناح حق آف امك هو الجده استخرام بيور
خاطر سايلين كير ملك صور تيار عرض حال واستر تام ماني البان باشلارم
كشخان زوى احمد ضياء الدين افندي سره نك اون ريزه يابورد ولىكازنه بولان اوج عديل شينانك بار
صوت لوس بولان داعيل شوا استلامه قصير لرك بايورده شينه بولان روسلر شينه اچا و تابلر باج
تفليس نقل اولونين تحقيقاته اخيره داعيلان علمه قظه اهر ايلسه و تابلر كرت دين دن اولملا اهل اسلا
م حقيقت اولر قانر نه جلدى و نه وضع استيفاده اولمسي و شينغ فشار اليه حضرتك كابلر كره حاره
هم عظيمه رحيم بولونين نك اللهك توكي اللهك دينه نصرت ياره جكله بار بولونين ذات حالى كره
نزه معلوم بولمسيه و استوصله معروضه نك مقررده حصوله فاضل اولمسي اوجده هم وليه
قابل بولونين داعيلر شينانك بولونين كيت معروضه نك تفليس نك جلد اولمسي اسبابك استكمال
برجاونان و ذات مشق اولون اهل اسلام دعاستنه خاصه خان بولان حالى كير بولونين خصوصى صورتنه
دعايي بولونين استر تام ابرم فرمانه شينانك نك اللهك
اون قصص درلر نك
عن او شينانك ابراهيم

Ferşad Efendi'nin İstiklâl Savaşı sırasında Kâzım Karabekir Paşa'ya yazdığı mektup (Y. Şevki Yavuz özel arşivi)

Tebük seferi öncesinde Hz. Peygamber komşu devlet başkanlarına İslâm'a davet mektupları gönderdiği sırada Fer ve b. Amr kendi tebaasından Mes'ûd b. Sa'd'ı elçi olarak Medine'ye yolladı ve Hz. Peygamber'e bezaz bir katır, bir at, bir merkep, kıymetli elbiseler ve altın sırmalı atlas bir kaftandan oluşan hediyelerle müslüman olduğunu bildiren mektubunu takdim etti. Fer ve mektubunda şöyle yazıyordu: "Bismillâh irrahmân irrahîm. Muhammed Resûlullah'a. Ben İslâmîyet'i kabul ederek onun hak ve gerçek olduğunu ikrar ve kalbimle tasdik ettim. Şehâdet ederim ki Muhammed Allah'ın kulu ve resulüdür. O, İsâ b. Meryem'in kendisinden sonra geleceğini müjdelediği peygamberdir. Selâm sana!" (Muhammed Hamîdullah, s. 125-126).

H z. Peygamber Bilâl-i Habeşî'ye elçinin ağırlanmasını ve ona mukabil hediyeler verilmesini emretti. Aynı elçi ile de Fer ve'ye şu cevabî mektubu gönderdi: "Muhammed Resûlullah'tan Fer ve b. Amr'a. Selâm sana! Bil ki ben kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a hamdedirim. Elçin mektubunu, gönderdiğin bilgileri ve hediyelerini ulaştırdı. Bize müslüman olduğunu da bildirdi. Yüce Allah seni hidayete erdirmiştir. O halde sen de durumunu düzelt, Allah'ın ve resulünün emirlerine boyun eğ, namaz kıl, zekât ver. Selâm sana!" (İbn Sa'd, I, 281; Muhammed Hamîdullah, s. 126).

Gassân meliki Hâris b. Ebû Şemr el-Gassânî, Fer ve b. Amr'ın müslüman olduğunu haber alınca onu huzuruna getirtti. İslâmîyet'i bırakıp eski dinine dönmesi şartıyla kendisini valilikte bırakacağını söyledi. Fer ve ise, "Muhammed'in dininden asla dönmem. İsâ'nın kendisinden sonra geleceğini müjdelediği peygamberin Hz. Muhammed olduğunu sen de pekâlâ biliyorsun. Fakat hükümdarlığının elinden gideceğinden korkarak bunu açıklamıyorsun" dedi. Bunun üzerine Hâris, Fer ve'yi hapsettirdi (İbnü'l-Cevzî, II, 740-741). Fer ve b. Amr daha sonra öldürülmek üzere hapisten çıkarılıp götürülürken altı beyitlik bir şiir söylemiştir. Son beytinde, "Rabbim için varlığını ve makamımdan vazgeçip selâmete erdiğimi, müslüman olduğumu müminlerin en yücesine tebliğ et" (İbn Hişâm, IV, 591-592) diyen Fer ve'nin Filistin'de İfrâ nehrinin (bk. Yâkût, "İfrâ" md.) kıyısında boynu vuruldu (İbn Hudeyde, II, 279).

Fer ve b. Amr 10 yılında (631) müslüman olmasına rağmen Hz. Peygamber'le

görüşmemiştir. Ölümü tahminen 12. yılda (633) vuku bulmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, "İfrâ" md.; İbn Hişâm, *es-Sire*², IV, 591-592; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 281, 355; İbn Abdülber, *el-İst'âb*, III, 199; İbnü'l-Cevzî, *el-Vefâ*, II, 740-741; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, IV, 356-357; İbn Kesir, *el-Bidâye*, V, 86-87; İbn Hudeyde, *el-Mişbâhu'l-muğî* (nşr. Muhammed Azîmüddin), Beyrut 1405/1985, II, 278-279; İbn Haldûn, *el-İber*, II, 256-257; İbn Hacer, *el-İşâbe*, III, 213; Âmirî, *Behcetü'l-mehâfil ve buğyetü'l-emâsil* (nşr. M. Sultân en-Nemnekânî), Medine 1330-31, I, 77-78; Şâmi, *Sübülü'l-hüdâ ve'r-reşâd* (nşr. Mustafa Abdülvâhid v.dğr.), Kahire 1402/1982, VI, 601-602; Ziriklî, *el-A'lâm*, V, 344-345; Muhammed Hamîdullah, *el-Veşâ'iku's-siyâsiyye*, Beyrut 1405/1985, s. 125-126; Köksal, *İslâm Tarihi* (Medine), VI, 272-274.

MEHMET AYKAÇ

FERVE b. MÜSEYK

(فرو بن مسيك)

Ebû Sebre Fer ve b. Müseyk
(Müseyke) b. el-Hâris el-Murâdî

Sahâbi.

Aslen Yemenli olup Murâd kabilesinin reisidir. Bu kabilenin Gutayf koluna mensup olduğu için Gutayfî nisbesiyle de anılır. Bedir Gazvesi esnasında Murâdlılar'la Hemedânîlar arasında meydana gelen ve "Rezm (Redm) günü" diye anılan savaşta bağlı buldukları Kinde kralları kendilerine yardım etmediği için kabilesi çok ağır kayıplar verdi. Bundan dolayı Fer ve 10 (631) yılında Kinde melikleriyle ilgisini keserek kabilesi adına Medine'ye gitti ve Hz. Peygamber'le görüşerek ona biat etti. Medine'de kaldığı süre zarfında Sa'd b. Ubâde'nin misafiri olan Fer ve hem ondan hem de Resûlullah'tan Kur'an'ı ve İslâm esaslarını öğrendi. Kavminden müslüman olanlarla birlikte İslâmîyet'i henüz kabul etmeyenlere karşı savaşmak için Hz. Peygamber'den izin aldıysa da Medine'den ayrıldıktan sonra Resûl-i Ekrem arkasından haberci göndererek Fer ve'yi huzuruna getirtti; ona kavmini İslâm'a davet etmesini ve kendisinden bir tâlimat alıncaya kadar müslüman olmayanlara karşı herhangi bir harekette bulunmamasını tenbih etti (Tirmizî, "Tefsîrü'l-*Qur'ân*", 35/1). Hz. Peygamber daha sonra Fer ve'ye 12 ukiyye gümüş, iyi cins bir deve ve Uman kumaşından bir elbise hediye etmiştir.

Fer ve b. Müseyk'i Murâd, Zübeyd ve Mezhic kabilelerine vali tayin eden Re-

sûl-i Ekrem, bölgesindeki müslümanların zekâtını toplamaya yetkili olduğuna dair kendisine bir mektup verdi. Hâlid b. Sa'id b. Âs'ı da sadaka ve zekâtları tahsile memur olarak onunla beraber gönderdi. Hâlid Resûl-i Ekrem'in vefatına kadar bu görevde kaldı.

H z. Ömer devrinde (634-644) Küfe'ye yerleşen ve zekât memuru olarak Mez hic'e gönderilen Fer ve'nin ne zaman vefat ettiği bilinmemektedir. Onun aynı zamanda şair olduğu söylenmekte ve Hz. Peygamber'den bazı hadisler rivayet ettiği bilinmektedir (bk. Wensinck, VIII, 221).

BİBLİYOGRAFYA :

Tirmizî, "Tefsîrü'l-*Qur'ân*", 35/1; İbn Hişâm, *es-Sire*², IV, 581-584; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 327; V, 524-525; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), III, 134-136; Ahmed b. Abdullah er-Râzî, *Târîhu medîneti Şan'â*² (nşr. Hüseyin b. Abdullâh el-Ömerî), San'a 1401/1981, s. 142-144; İbn Abdülber, *el-İst'âb*, III, 199-200; Sem'ânî, *el-Ensâb*, IX, 163; İbn Semüre, *Fukahâ'ü'l-Yemen*, s. 14, 25, 35; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, III, 42; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, II, 295-297; a.mlf., *Üsdü'l-gâbe*, IV, 359-361; İbn Seyyidün-nâs, *Uyûnü'l-eser*, II, 239-240; İbn Kesir, *el-Bidâye*, V, 70-71; İbn Haldûn, *el-İber*, II, 55; İbn Hacer, *el-İşâbe*, III, 205-206; Halebî, *İnsânü'l-*uyûn**, III, 259; L. Caetani, *İslâm Tarihi* (trc. Hüseyin Cahid), İstanbul 1925, VII, 56-57; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, IX, 868; Mustafa Fayda, *İslâmîyetin Güney Arabistan'a Yayılışı*, Ankara 1982, s. 58-60, 118; Ziriklî, *el-A'lâm* (Fetullah), V, 143; Köksal, *İslâm Tarihi* (Medine), X, 129-132; Wensinck, *el-Mu'cem*, VIII, 221.

SALİM ÖĞÜT

FES

Eskiden Osmanlılar'da,
bugün de bazı İslâm ülkelerinde
kullanılmakta olan bir baş kıyafeti.

Batı dillerinde Fès, Fez denilen Fas şehrinde ortaya çıktığı ve Türkiye'ye daha çok Avrupa'dan ithal edildiği için bu adı taşıyan fes halen Mısır dahil Kuzey Afrika ülkeleri ve Endonezya ile Malezya başta olmak üzere birçok İslâm ülkesinde kullanılmaktadır. Kırmızı çuhadan yapılır; tepeye doğru daralan silindirik şekilde olup üstünden sarkan bir püskülü bulunur. Türkiye'de 1925 yılında çıkarılan özel bir kanunla yasaklanan fesin bu ülkeye gelişi II. Mahmud devrine rastlar. Yeniçeri Ocağı'nın 1826'da kaldırılmasıyla onun yerine kurulan Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye ordusunun kıyafetinden eğitimine ve donanımına kadar her şeyinin Batı tarzında olması istenmiştir. Bu askere önce-